

DOMINIKA ROGOŃ*

INTERNETOWE PLATFORMY POŚREDNICZĄCE W ZAKRESIE USŁUG FINANSOWYCH**

„FINTECH” I „PLATFORMY INTERNETOWE” — ZARYS ZJAWISKA

1. W ostatnich latach, jak większość handlu detalicznego, także usługi finansowe są w coraz większym stopniu oferowane i świadczone za pomocą środków porozumiewania się na odległość, przede wszystkim przez Internet. Zjawisko powszechnej cyfryzacji życia społecznego, ekspansja pozabankowych dostawców usług finansowych oraz stopniowe upowszechnianie się „ekonomii społecznego współdzielenia” (*sharing economy*) dóbr i usług sprawiają, że na polskim rynku pojawiają się kolejne serwisy internetowe na różne sposoby umożliwiające korzystanie z szeroko rozumianych usług finansowych. Mowa tu w szczególności o „porównywarkach” usług finansowych¹, platformach pośrednictwa w płatnościach², wreszcie — platformach pośredniczących we wzajemnym finansowaniu się użytkowników (crowdlending — pożyczki społecznościowe, crowdfunding — inwestowanie społecznościowe).

Ze względu na swój przedmiot usługi finansowe wykazują daleko idącą specyfikę w porównaniu ze sprzedażą towarów czy innych usług. Ich świadczenie odbywa się także w znacznie bardziej uregulowanym środowisku prawnym. Właś-

* Autorka jest doktorem nauk prawnych i radcą prawnym w Krakowie.

** Artykuł powstał w ramach badań przeprowadzonych w projekcie finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki pt. „Made in Europe” — europejskie standardy prawne jakości usług świadczonych w konkurencyjnych warunkach globalnego rynku. Modelowe rozwiązania prawa zobowiązań zorientowanego na usługi” (projekt nr UMO–2012/04/A/H5/00709).

¹ Zob. przykładowo: www.bankier.pl; www.comperia.pl; www.sowafinansowa.pl; www.cinkciarz.pl.

² Np. PayPal.

nie wymogi prawne, w szczególności obowiązek weryfikacji klienta wynikający z przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, ochrona danych osobowych, obowiązek badania zdolności kredytowej czy obowiązek dostarczania informacji w określonej postaci, wymuszają na dostawcach usług finansowych online wprowadzanie kolejnych, coraz bardziej wyrafinowanych rozwiązań technicznych umożliwiających szybkie, a zarazem bezpieczne i zgodne z prawem świadczenie usługi. Szybkość i wygoda świadczenia usługi finansowej uzyskiwanej „bez wstawiania z fotela”, zwłaszcza dostarczania pieniędzy użytkownikowi usług kredytowych, jest zawsze motorem i celem działania biznesu internetowego, jako jego podstawowy atut w porównaniu z tradycyjnymi formami sprzedaży towarów i usług.

Jednym z najbardziej ostatnio „modnych” w branży *consumer finance* hasel jest określenie „FinTech”, przez które rozumie się sektor podmiotów wykorzystujących nowoczesne technologie informatyczne w obszarze usług finansowych. Pojęcie to jest najczęściej używane łącznie z nazwą „Start-up”, przewidzianą dla nowo powstałych, niewielkich, lecz cyfrowo innowacyjnych przedsiębiorców. O tym, jak istotna staje się „fin-techowa” gałąź usług finansowych, może świadczyć fakt powołania przy Komisji Nadzoru Finansowego Zespołu roboczego do spraw rozwoju innowacji finansowych (FinTech) w Polsce. Celem Zespołu jest w pierwszej kolejności zidentyfikowanie barier regulacyjno-nadzorczych dla rozwoju branży FinTech (łącznie zidentyfikowano 103 bariery, które zostały zgłoszone przez 11 instytucji reprezentujących podmioty rynkowe). Wskazuje się, że do najczęściej zgłaszanych barier dla podmiotów rynkowych zalicza się brak rozwiązań systemowych dla rozwoju sektora FinTech, istnienie wielu uciążliwości regulacyjnych dla podmiotów działających wyłącznie w Internecie, nadmierne regulacje krajowe w stosunku do przepisów unijnych (tzw. goldplating), ograniczone stosowanie zasady proporcjonalności w stosunku do małych podmiotów, wątpliwości co do możliwości oferowania usług finansowych w środowisku internetowym z wykorzystaniem wyłącznie dokumentów w formie cyfrowej. Wreszcie, podkreśla się niepewność sytuacji prawnej stron w zakresie innowacyjnych usług (chodzi przede wszystkim o usługi płatnicze, crowdfunding, pożyczki społecznościowe)³.

Pojawiły się także zapowiedzi, że sektor FinTech może spodziewać się regulacji prawnych na szczeblu europejskim. Debatę zapoczątkował raport członkini Komisji do spraw Gospodarczych i Monetarnych Parlamentu Europejskiego — Cory van Nieuwenhuizen, dotyczący sektora FinTech oraz jego wpływu na przyszłość branży finansowej⁴. Raport został zaprezentowany podczas ostatniego posiedzenia European Retail Financial Forum (ERFF) z udziałem przedstawicieli organizacji EUROFINAS, której członkiem jest Konferencja Przedsiębiorstw Finansowych

³ Źródło: informacja na stronie Komisji Nadzoru Finansowego: https://www.knf.gov.pl/dla_ryнку/Fin_Tech/index.html, https://www.knf.gov.pl/o_nas/komunikaty?articleId=55665&p_id=18.

⁴ Dokumentacja dotycząca sprawozdania dostępna pod adresem: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0176+0+DOC+XML+V0//PL&language=pl>.

w Polsce (KPF). Według autorki raportu potrzebne jest utworzenie odpowiednich rozwiązań prawnych, w ramach których mieliby działać przedsiębiorcy z sektora FinTech. Tym samym autorka raportu apeluje do Komisji Europejskiej o stworzenie planu dla sektora FinTech, wspierającego ideę Unii Rynków Kapitałowych oraz Jednolitego Rynku Cyfrowego. Jej zdaniem istnieje potrzeba, by zarówno jeśli chodzi o stanowienie prawa, jak i nadzór działalność wszystkich podmiotów z sektora FinTech była oparta na tych samych zasadach, niezależnie od rodzaju i sposobu prowadzonej działalności gospodarczej i wykorzystywanej technologii, ale w poszanowaniu zasady proporcjonalności⁵.

Kolejna europejska inicjatywa w tym zakresie to opublikowanie w dniu 4 sierpnia 2017 r. przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (European Banking Authority — EBA) dokumentu konsultacyjnego przedstawiającego podejście EBA do problematyki FinTech⁶. Przedstawiona w nim analiza sektora ma na celu podsumowanie dotychczas zidentyfikowanych korzyści i zagrożeń płynących z tego rodzaju działalności oraz wskazanie propozycji dotyczących przyszłych prac regulacyjnych i nadzorczych w tym zakresie.

2. Jak wskazano wyżej, do sektora FinTech zaliczane są także podmioty prowadzące platformy internetowe umożliwiające udzielanie online wsparcia finansowego przez użytkowników serwisu na rzecz innych jego użytkowników (*sharing economy* w obszarze usług finansowych). W tym miejscu pojawia się potencjalny punkt styyczny z projektem będącym również odpowiedzią na postępującą cyfryzację dystrybucji oraz „uspołecznianie” wymiany towarów i usług. Chodzi o **projekt dyrektywy o internetowych platformach pośredniczących**, przygotowany przez akademicką grupę badawczą w zakresie prawa usług cyfrowych⁷. Zgodnie z art. 1 ust. 1 dyrektywa ta miałaby mieć zastosowanie do umów o dostawę towarów, usług lub treści cyfrowych zawieranych między dostawcą a użytkownikiem za pomocą internetowej platformy pośrednictwa⁸. Jednocześnie, zgodnie z definicją internetowej platformy pośrednictwa przewidzianej w art. 2 lit. a, platforma taka ma umożli-

⁵ Źródło: informacja na stronie Konferencji Przedsiębiorstw Finansowych w Polsce: <https://kpf.pl/fintech-w-debacie-europejskiej/>.

⁶ <https://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-a-discussion-paper-on-its-approach-to-fintech>.

⁷ „Directive on Online Intermediary Platforms” lub „Platform Directive”. Projekt określany dalej jako: „dyrektywa” lub „projekt dyrektywy”. Organizatorami projektu są: Christoph Busch (Osnabrück), Gerhard Dannemann (Berlin), Hans Schulte-Nölke (Osnabrück/Nijmegen), Aneta Wiewiórowska-Domagalska (Osnabrück), Fryderyk Zoll (Kraków/Osnabrück). Projekt jest współfinansowany z grantu Narodowego Centrum Nauki Maestro „Made in Europe”, nr DEC-2012/04/A/HS5/00709. Więcej o projekcie dyrektywy wraz z aktualnym tekstem: *Discussion Draft of a Directive on Online Intermediary Platforms*, Journal of European Consumer and Market Law (dalej: EuCML) 2016, nr 4, s. 164–169; Ch. Busch, H. Schulte-Nölke, A. Wiewiórowska-Domagalska, F. Zoll: *The Rise of the Platform Economy: A New Challenge for EU Consumer Law?*, EuCML 2016, nr 1, s. 3–10.

⁸ Pierwowzorem takiej platformy był Uber; zob. także Airbnb, Mytaxi, BlaBlaCar etc. Serwisy umożliwiające klientom zawieranie online umów o dostawę towarów lub usług bezpośrednio z operatorem danego serwisu — czyli po prostu sklepy internetowe wykorzystujące Internet jako kanał dystrybucji własnych towarów lub usług, czy np. serwisy internetowe instytucji pożyczkowych udzielających pożyczek przez Internet we własnym imieniu (np. www.wonga.pl, www.vivus.pl, etc.) — nie są w ogóle przedmiotem zainteresowania w projekcie dyrektywy.

liwiać klientom zawieranie umów z dostawcami towarów, usług lub treści cyfrowych. Pojęcie to nie obejmuje jednak serwisów, które jedynie identyfikują odpowiednich dostawców i kierują klienta na stronę internetową dostawcy lub podają jego dane kontaktowe. Natomiast z mocy art. 1 ust. 2 lit. b dyrektywa nie miałaby zastosowania do platform, w przypadku których umowy dotyczące usług finansowych są zawierane pomiędzy dostawcą tych usług a użytkownikiem platformy.

Można wyrazić przypuszczenie, że w niedługim czasie rozpoczną się prace nad aktem europejskim dotyczącym zagadnień poruszanych w akademickim projekcie dyrektywy, jako że w dniu 15 czerwca 2017 r. Parlament Europejski uchwalił rezolucję wzywającą Komisję Europejską do określenia jasnych przepisów regulujących usługi w ramach tzw. gospodarki współdzielenia się⁹. W ocenie Parlamentu Europejskiego przepisy te powinny być nakierowane głównie na ochronę konsumentów korzystających z tych usług, informowanie o statusie i odpowiedzialności platformy pośredniczącej, jak również zagwarantowanie praw osób świadczących usługi za pośrednictwem platformy w szczególności w zależności od tego, czy robią to jedynie okazjonalnie, czy stale i profesjonalnie. Europosłowie podkreślili przy tym, że gospodarka dzielenia się nie powinna być postrzegana jako zagrożenie dla tradycyjnej, ale jako gospodarka „społecznie korzystna dla obywateli Unii Europejskiej”.

3. Niniejsze opracowanie ma na celu zbadanie rodzajów internetowych platform usług finansowych funkcjonujących w Polsce i próbę ich prawnej kwalifikacji. Nie chodzi przy tym o serwisy internetowe banków czy instytucji pożyczkowych, oferujących własne usługi finansowe drogą elektroniczną¹⁰. Przedmiotem analizy są platformy internetowe, których operatorzy co do zasady sami nie świadczą usług finansowych, a ich działalność polega na najszerzej rozumianym pośrednictwie — czyli co najmniej ułatwieniu kontaktu „biorców” takich usług z ich „dawcami”. W grę wchodzi przede wszystkim internetowe „porównywarki” usług finansowych (płatniczych, kredytowych, ubezpieczeniowych), a także platformy pożyczek społecznościowych.

W kontekście każdego z tych rodzajów działalności rozważam także, czy uzasadnione jest wyłączenie platform pośrednictwa finansowego z zakresu akademickiego projektu dyrektywy.

I. TAK ZWANE PORÓWNYWARKI USŁUG FINANSOWYCH (ŚWIADCZONYCH W UKŁADZIE B2C)

W Polsce działają serwisy oferujące usługę zestawienia i porównania dostępnych na rynku ofert konkretnej usługi finansowej (rachunki bankowe, lokaty, kre-

⁹ <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20170609IPR77014/sharing-economy-parliament-calls-for-clear-eu-guidelines>.

¹⁰ W tych przypadkach problemy prawne koncentrują się głównie na metodach weryfikacji klienta, sposobie wykonania ustawowych obowiązków informacyjnych oraz formie umowy z konsumentem.

dyty hipoteczne, pożyczki, ubezpieczenia, internetowe kantory wymiany walut). Większość z nich na określenie prowadzonej działalności używa sformułowania „porównywarka finansowa”¹¹. Powstaje pytanie, jaki jest status prawny podmiotów oferujących tego typu usługi i jakie są pożądane warunki ich świadczenia. Kwestie te zostaną rozważone kolejno w odniesieniu do usług płatniczych, usług kredytowych oraz usług ubezpieczeniowych.

1. USŁUGI PŁATNICZE

1. Usługi płatnicze zostały na szczeblu europejskim uregulowane stosunkowo późno w porównaniu z innymi usługami finansowymi¹², jednak ze względu na ich różnorodność i stopień skomplikowania regulacje prawne są tu niezwykle szczegółowe i obszerne.

Odnośnie do porównywarek usług płatniczych należy wskazać, że w dniu 17 września 2014 r. weszła w życie dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego (Payment Account Directive, tzw. dyrektywa PAD). Przewiduje ona uregulowanie działalności porównywarek internetowych w zakresie usług płatniczych. Zgodnie z art. 7 dyrektywy PAD państwa członkowskie zapewniają konsumentom nieodpłatnie dostęp do co najmniej jednej strony internetowej porównującej opłaty pobierane przez dostawców usług płatniczych przynajmniej za usługi zamieszczone zgodnie z dyrektywą w krajowym wykazie najbardziej reprezentatywnych usług powiązanych z rachunkiem płatniczym. Porównywarki internetowe mogą być prowadzone przez prywatnego operatora albo przez organ publiczny.

2. Jak stanowi art. 7 ust. 3 dyrektywy PAD, porównywarki internetowe muszą:

- a) być prowadzone przez niezależnego operatora, co zapewnia dostawcom usług płatniczych równe traktowanie pod względem wyników wyszukiwań;
- b) w jasny sposób informować, kto jest właścicielem strony;
- c) określać jasne i obiektywne kryteria porównywania;
- d) posługiwać się prostym i jednoznacznym językiem, a w stosownych przypadkach — stosować ujednolicone pojęcia określone w ostatecznym wykazie

¹¹ Tym potocznym określeniem będą się posługiwać w dalszej części artykułu, w braku definicji legalnej tego rodzaju podmiotów; jest ono także znacznie krótsze niż np. używane w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych określenie „strona internetowa porównująca oferty dostawców usług”.

¹² Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE (Payment Services Directive, tzw. dyrektywa PSD I); dyrektywa PSD I zastąpiona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE („dyrektywa PSD II”).

- najbardziej reprezentatywnych usług powiązanych z rachunkiem płatniczym, o którym mowa w art. 3 ust. 5;
- e) dostarczać dokładnych i aktualnych informacji z podaniem czasu ostatniej aktualizacji;
 - f) zawierać szeroką ofertę rachunków płatniczych obejmującą znaczną część rynku, a w przypadku gdy prezentowane informacje nie stanowią pełnego przeglądu rynku, jasne oświadczenie w tej sprawie przed pokazaniem wyników; oraz
 - g) zapewniać skuteczną procedurę umożliwiającą zgłaszanie błędnych informacji o opublikowanych opłatach.

3. Ideą leżącą u podstaw dyrektywy PAD jest przede wszystkim ustanowienie instrumentów i rozwiązań prawnych zapewniających przejrzystość opłat za usługi związane z rachunkami płatniczymi i umożliwiających ich rzetelne porównanie. Dyrektywa PAD kładzie również istotny akcent na porównywalność świadczenia usług płatniczych w aspekcie transgranicznym, której ma sprzyjać wprowadzenie jednolitej terminologii w zakresie najbardziej reprezentatywnych usług powiązanych z rachunkiem płatniczym¹³.

Jak wynika z motywu 22 dyrektywy PAD, niezależne porównywarki internetowe stanowią dla konsumentów skuteczny środek umożliwiający ocenę zalet różnych ofert rachunków płatniczych w jednym miejscu. Tego rodzaju strony internetowe mogą zapewniać właściwą równowagę między zapotrzebowaniem na jasne i zwięzłe, a zarazem kompletne i wyczerpujące informacje, ponieważ umożliwiają użytkownikom dostęp do bardziej szczegółowych informacji na temat interesujących ich zagadnień. Ich celem powinno być pokazywanie jak największej liczby ofert, tak aby dać reprezentatywny obraz i objąć znaczną część rynku. Podkreśla się, że bardzo ważne jest, aby informacja podawana na takich stronach internetowych była wiarygodna, bezstronna i przejrzysta oraz by konsumenci byli informowani o istnieniu takich stron.

W dyrektywie PAD szczególnie podkreśla się potrzebę niezależności porównywarek od dostawców usług płatniczych, co oznacza, że żaden z dostawców usług płatniczych nie powinien być traktowany preferencyjnie w wynikach wyszukiwania. Środek do osiągnięcia tego celu — czyli zdefiniowanie niezależności dostawcy usługi, pozostawiony został państwu członkowskiemu. Takie strony internetowe powinny być prowadzone zgodnie z określonymi kryteriami jakości obejmującymi wymóg zapewniania szczegółowych informacji o podmiotach je prowadzących, podawania dokładnych i aktualnych informacji, informowania o tym, kiedy ostatni

¹³ Zgodnie z art. 3 ust. 4 dyrektywy PAD na podstawie wstępnych wykazów przekazanych zgodnie z ust. 3 Europejski Urząd Nadzoru Bankowego przygotowuje projekty regulacyjnych standardów technicznych ustanawiających ujednoczoną terminologię Unii dla tych usług, które są wspólne przynajmniej dla większości państw członkowskich. Ujednoczona terminologia Unii obejmuje wspólne pojęcia i definicje dotyczące wspólnych usług i jest udostępniana w językach urzędowych instytucji Unii. W każdym języku urzędowym danego państwa członkowskiego używa się tylko jednego pojęcia dla danej usługi.

raz były uaktualnione, przedstawiania jasnych, obiektywnych kryteriów stanowiących podstawę porównań oraz zapewniania szerokiego wycinka ofert dotyczących rachunków płatniczych obejmującego znaczącą część rynku.

4. Powyższe wymogi, z wykorzystaniem opcji krajowych przewidzianych w motywie 23 dyrektywy PAD, zostały implementowane z mocą obowiązującą od 8 lutego 2017 r. w art. 14g ustawy o usługach płatniczych¹⁴, który to przepis brzmi:

„1. Podmiot prowadzący stronę internetową porównującą oferty dostawców usług płatniczych prowadzących rachunki płatnicze, która:

- 1) zawiera ofertę rachunków płatniczych obejmującą powyżej 50% ofert występujących na rynku usług płatniczych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) porównuje opłaty pobierane przez dostawców przynajmniej za świadczenie usług zawartych w wykazie usług reprezentatywnych określonym w przepisach wydanych na podstawie art. 14f ust. 1 oraz posługuje się pojęciami zawartymi w tym wykazie i definicjami określonymi w tych przepisach,
- 3) porównuje dostawców pod względem dostępu do gotówki w zakresie:
 - a) liczby i lokalizacji bankomatów znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z których konsument może dokonywać wypłaty gotówki bez opłat,
 - b) liczby i lokalizacji placówek znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w których konsument może dokonywać wypłaty gotówki bez opłat,
- 4) zawiera informację o podmiocie prowadzącym stronę,
- 5) określa jednoznaczne i obiektywne kryteria porównywania ofert,
- 6) zawiera informacje sformułowane w sposób prosty i jednoznaczny,
- 7) zawiera aktualne informacje, z podaniem daty ostatniej aktualizacji,
- 8) wykorzystuje procedurę umożliwiającą zgłaszanie błędów w zamieszczonych informacjach,
- 9) jest prowadzona przez podmiot niezależny od dostawców

— zamieszcza na tej stronie internetowej oświadczenie, że jest podmiotem porównującym oferty dostawców prowadzących rachunki płatnicze, a prowadzona przez niego strona internetowa spełnia powyższe wymogi, oraz informuje o tym KNF, przekazując opis tej działalności.

2. Dokonując oceny spełniania wymogu określonego w ust. 1 pkt 1 uwzględnia się dostawców posiadających przynajmniej jedną placówkę na terytorium każdego województwa.

3. Podmiotem niezależnym w rozumieniu ust. 1 pkt 9 jest podmiot, który nie jest jednostką dominującą, zależną ani współzależną wobec jakiegokolwiek dostaw-

¹⁴ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1572 ze zm.). Przepis art. 14g wprowadzony ustawą z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1997).

cy prowadzącego rachunki płatnicze dla konsumentów na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, nie uczestniczy w jakimkolwiek zakresie w prowadzeniu działalności polegającej na prowadzeniu rachunków płatniczych ani nie prowadzi działalności reklamowej dostawców oferujących usługę prowadzenia rachunku płatniczego.

4. Podmiot, o którym mowa w ust. 1, niezwłocznie informuje KNF, gdy prowadzona przez niego strona internetowa przestała spełniać którykolwiek z wymogów określonych w tym przepisie”.

Od 8 lutego 2017 r. obowiązują zatem w Polsce przepisy znowelizowanej ustawy o usługach płatniczych, które po raz pierwszy, w ślad za dyrektywą PAD, uregulowały działalność internetowej porównywarki usług finansowych. Przepis art. 14g u.u.p. rozstrzyga kwestie najbardziej istotne z punktu widzenia użytkownika porównywarki, jak reprezentatywny zakres ofert, wymóg określenia jednoznacznych i obiektywnych kryteriów porównywania ofert oraz warunki uznania podmiotu prowadzącego serwis za niezależny od dostawców usług płatniczych.

5. Komisja Nadzoru Finansowego zamieszcza na swojej stronie internetowej wykaz podmiotów prowadzących strony internetowe porównujące oferty dostawców usług płatniczych prowadzących rachunki płatnicze.

Jak wynika z uzasadnienia projektu nowelizacji: „W projekcie przyjęto, że podmioty funkcjonujące zgodnie z wymogami będą informowały o tym fakcie KNF, który będzie na swojej stronie internetowej zamieszczał wykaz tych podmiotów. Uznano, że operatorzy stron internetowych porównujących oferty będą zainteresowani, aby znaleźć się w tym wykazie, więc będą dążyć do tego, aby wypełniać wymogi zawarte w dyrektywie. Podmioty takie będą także obowiązane do umieszczenia na swojej stronie internetowej informacji, że wypełniają warunki stawiane porównywarkom przez przepisy. Strony internetowe przez figurowanie w wykazie prowadzonym przez KNF powinny cieszyć się zaufaniem publicznym”¹⁵. Wejście w życie art. 14g u.u.p. nie oznacza zatem, że odtąd na rynku mogą działać wyłącznie porównywarki usług płatniczych spełniające wymogi tego przepisu i akredytowane przy Komisji Nadzoru Finansowego. Serwisy, które nie spełniają wskazanych kryteriów, nie będą natomiast mogły się powoływać na taki stopień wiarygodności świadczonej usługi, jaki będą reprezentować prowadzone przez inne podmioty prywatne porównywarki zamieszczone w wykazie KNF.

2. USŁUGI KREDYTOWE

1. W odniesieniu do usług kredytowych *de lege lata* brak jest przepisów podobnych do tych wprowadzających nowe kryteria prowadzenia internetowej porów-

¹⁵ Uzasadnienie ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP VIII kadencji, nr druku: 785.

nywarki usług płatniczych akredytowanej przy KNF. Unijne dyrektywy kredytowe: dyrektywa 2008/48/WE w sprawie umów o kredyt konsumencki¹⁶ i dyrektywa 2014/17/UE w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi¹⁷, a także implementujące je przepisy prawa polskiego: ustawa o kredycie konsumenckim¹⁸ i ustawa o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami¹⁹, nie przewidują regulacji odnoszących się wprost do porównywarek usług kredytowych.

2. Na polskim rynku działają platformy prezentujące konsumentom przegląd usług kredytowych profesjonalnych kredytodawców (banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, instytucji pożyczkowych)²⁰. Mogą one służyć jedynie jako proste zestawienie propozycji kredytowych (np. alfabetycznie po nazwach kredytodawców), jednak wiele z nich nie ogranicza się do przedstawienia listy potencjalnych kredytodawców wraz z odesłaniem do ich stron internetowych czy oddziałów. Zaawansowane porównywarki kredytowe podejmują działania, które nie pozwalają na przypisanie im wyłącznie kwalifikacji internetowych „tablic ogłoszeniowych”. Przykładowo²¹ należą do nich:

- używanie algorytmów porównawczych, dzięki którym użytkownik może porównywać oferty kredytodawców (pożyczkodawców) pod kątem różnych kryteriów;
- przeprowadzanie analiz (*due dilligence*) wiarygodności kredytodawców, zasad udzielania przez nich kredytów konsumenckich w świetle ustawy o kredycie konsumenckim, stosowania zasad etyki branżowej etc.;
- negocjowanie kosztów pożyczek prezentowanych w serwisie;
- przygotowywanie rankingów najkorzystniejszych ofert, informowanie o promocjach;
- dobieranie rodzaju kredytu do potrzeb użytkownika (w szczególności do podanej przez niego kwoty kredytu i okresu kredytowania);
- opracowywanie słowniczków terminologii kredytowej i udzielanie porad finansowych;
- wskazywanie konkretnych ofert w zależności od wymogów proceduralnych danego kredytodawcy;

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG.

¹⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniająca dyrektywy 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010.

¹⁸ Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1528 ze zm.; dalej: „u.k.k.”).

¹⁹ Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (Dz. U. poz. 819; dalej: „u.k.h.”).

²⁰ Ten „tradycyjny” układ podmiotowy odróżnia je od platform typu *peer-to-peer lending*, o których dalej.

²¹ Por. np. www.sowafinansowa.pl, www.comperia.pl, www.finance.rankomat.pl, www.bankier.pl.

- selekcji pożyczkodawców z punktu widzenia dostępności pożyczki dla danego użytkownika w związku ze stosowanymi przez nich metodami badania zdolności kredytowej;
- przedstawianie opinii kredytobiorców na temat usług kredytowych dostępnych na platformie.

3. Funkcje dodatkowe do samej prezentacji przedmiotu działalności i kontaktu do kredytodawcy mogą decydować o kwalifikacji przedsiębiorcy prowadzącego daną platformę jako **pośrednika kredytowego**.

Definicję pośrednika kredytowego w zakresie kredytu konsumenckiego przewiduje art. 5 pkt 3 u.k.k., zgodnie z którym jest to przedsiębiorca w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. — Kodeks cywilny, inny niż kredytodawca, który w zakresie swojej działalności gospodarczej lub zawodowej uzyskuje korzyści majątkowe, w szczególności wynagrodzenie od konsumenta, dokonując czynności faktycznych lub prawnych związanych z przygotowaniem, oferowaniem lub zawieraniem umowy o kredyt²².

Natomiast w art. 4 pkt 15 u.k.h. zamieszczono definicję pośrednika kredytu hipotecznego, rozumianego jako przedsiębiorca w świetle kodeksu cywilnego, niebędącego kredytodawcą, który w ramach wykonywanej działalności gospodarczej lub zawodowej, za wynagrodzeniem w formie pieniężnej lub innej uzgodnionej formie korzyści finansowej:

- a) przedstawia lub oferuje konsumentom umowy o kredyt hipoteczny, lub
- b) udziela konsumentom pomocy, podejmując prace przygotowawcze lub inne przedumowne działania administracyjne inne niż wymienione w lit. a, polegające na obsłudze dokumentów, w związku z umowami o kredyt hipoteczny, lub
- c) zawiera z konsumentami umowy o kredyt hipoteczny w imieniu kredytodawcy.

Warto wskazać, że definicja pośrednika kredytowego z art. 4 pkt 5 dyrektywy 2014/17/UE wprost zastrzega, że pośrednikiem nie jest podmiot, który doprowadza jedynie do skojarzenia — bezpośrednio albo pośrednio — konsumenta z kredytodawcą lub pośrednikiem kredytowym. Ograniczenie to z nieznanymi przyczynami nie zostało przejęte do art. 4 pkt 15 u.k.h., jednak powinno być uwzględniane przy wykładni tego przepisu²³.

²² Przepis ten nie w pełni odzwierciedla definicję z art. 3 lit. f dyrektywy 2008/48/WE: „pośrednik kredytowy” oznacza osobę fizyczną lub prawną, która nie działa w charakterze kredytodawcy i która w ramach wykonywanej przez siebie działalności handlowej, gospodarczej lub zawodowej za wynagrodzeniem w formie pieniężnej lub każdej innej uzgodnionej formie korzyści finansowej: (i) przedstawia lub oferuje konsumentom umowy o kredyt; (ii) udziela konsumentom pomocy, podejmując w związku z umowami o kredyt prace przygotowawcze inne niż wymienione w ppkt (i); lub (iii) zawiera z konsumentami umowy o kredyt w imieniu kredytodawcy.

²³ Por. także motyw 74 dyrektywy 2014/17/UE: „[...] Osoby, które w ramach swojej działalności zawodowej w sporadycznych przypadkach jedynie przedstawiają konsumenta kredytodawcy lub odsyłają go do kredytodawcy, na przykład poprzez poinformowanie konsumenta o istnieniu konkretnego kredytodawcy lub pośrednika kredytowego, lub pewnego rodzaju produktu oferowanego przez danego kredytodawcę lub pośrednika kredytowego bez dalszej reklamy ani angażowania się w przedstawianie, oferowanie, prowadzenie prac przygotowawczych

4. W świetle regulacji zarówno dyrektywy 2008/48/WE, jak i ustawy o kredycie konsumenckim obowiązki informacyjne wobec konsumenta dotyczą pośrednika kredytowego niezależnie od tego, czy działa on w modelu agencyjnym (uzyskując wynagrodzenie od kredytodawcy i działając na jego rzecz), czy w modelu brokerskim (uzyskując wynagrodzenie od konsumenta i działając na jego rzecz). Zakres ustawowych obowiązków informacyjnych może ewentualnie się różnić ze względu na sposób działania pośrednika kredytowego i medium, jakiego używa do prowadzenia działalności. Pośrednik kredytowy jest na równi z kredytodawcą zobowiązany do przedstawienia konsumentowi wymaganych przez ustawę informacji o kredycie zarówno w prezentowanych przez siebie reklamach, jak i w przedumownych formularzach informacyjnych. Dodatkowo, w art. 28 u.k.k. polski ustawodawca przewidział obowiązek przekazania konsumentowi przez pośrednika przed zawarciem umowy następujących informacji:

- 1) informację o zakresie umocowania do dokonywania czynności faktycznych lub prawnych;
- 2) informację, czy pośrednik kredytowy współpracuje z kredytodawcami, a jeśli tak — dodatkowo informację o nazwach kredytodawców, z którymi pośrednik ten współpracuje;
- 3) informację o wysokości ewentualnych kosztów czynności faktycznych lub prawnych związanych z przygotowaniem, oferowaniem, zawieraniem lub wykonywaniem umowy o kredyt, które pośrednik kredytowy otrzymuje od konsumenta, oraz
- 4) informację, czy pośrednik kredytowy otrzymuje wynagrodzenie od kredytodawcy.

Powyższe wymogi informacyjne mają na celu ochronę interesów konsumenta przez przedstawienie mu rzeczywistego statusu pośrednika kredytowego. Najbardziej wrażliwą kwestią pośrednictwa kredytowego jest bowiem stosunek łączący pośrednika i kredytodawcę, na który konsument nie ma żadnego wpływu, a który może istotnie determinować zakres usług proponowanych przez pośrednika konsumentowi. Jeżeli pośrednik współpracuje z kredytodawcami, działa na ich rzecz i otrzymuje od nich wynagrodzenie, powinien to ujawnić konsumentowi. Nie może wtedy przedstawiać się jako niezależny podmiot, aby nie wprowadzać konsumenta w błąd co do swoich intencji²⁴. Naruszenie obowiązków informacyjnych przez pośrednika kredytowego nie jest obwarowane szczególną sankcją²⁵; może ono skutkować odpowiedzialnością odszkodowawczą wobec konsumenta względnie także odpowiedzialnością karną i publiczno-prawną za stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

lub zawieranie umowy o kredyt, nie powinny być uznawane za pośredników kredytowych do celów niniejszej dyrektywy [...]”.

²⁴ T. Czech: *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 250.

²⁵ Sankcja kredytu darmowego dotyczy tylko naruszenia przez kredytodawcę przepisów regulujących formę i treść umowy o kredyt konsumencki; zob. art. 45 u.k.k.

Podobnie ustawa o kredycie hipotecznym nakłada na pośrednika kredytu hipotecznego wiele obowiązków informacyjnych, poczynając od reklamy (art. 7–8 u.k.h.), przez informacje ogólne o umowie o kredyt hipoteczny (art. 10 u.k.h.), po zindywidualizowane informacje przedkontraktowe w formularzu informacyjnym dotyczącym kredytu hipotecznego (art. 11 u.k.h.). Niezależnie od tego, pośrednik kredytu hipotecznego jest zobowiązany przed rozpoczęciem świadczenia usług w zakresie pośrednictwa przekazać konsumentowi informacje odnoszące się do działalności samego pośrednika, w tym budzącą najwięcej kontrowersji i problemów praktycznych informację o wysokości prowizji oraz innych wynagrodzeniach przekazywanych przez kredytodawcę (art. 17 u.k.h.).

5. Zakwalifikowanie przedsiębiorcy prowadzącego porównywarke kredytową jako pośrednika kredytowego lub pośrednika kredytu hipotecznego oznaczałoby, że działalność ta podlegałaby regulacji odpowiednio ustawy o kredycie konsumenckim lub ustawy o kredycie hipotecznym.

6. Kwestią wyjściową i zarazem zasadniczą jest ustalenie granicy między pośrednictwem kredytowym a prowadzeniem serwisu internetowego określanego jako porównywarke kredytowa. Należy przypomnieć, że definicje pośrednika kredytowego oraz pośrednika kredytu hipotecznego przewidują przesłankę wynagrodzenia pośrednika. W dominującym w polskiej praktyce modelu agencyjnym będzie to wynagrodzenie uzyskiwane od kredytodawcy. Sam fakt odpłatności nie przesądza jeszcze o istnieniu pośrednictwa kredytowego, w danym przypadku wynagrodzenie może być bowiem należne za podejmowanie wyłącznie czynności marketingowych na rzecz kredytodawcy, które nie będą wyczerpywały przesłanek pośrednictwa kredytowego. Niemniej założeniem rozważań o statusie operatora platformy pośredniczącej jest tu istnienie takiej czy innej postaci porozumienia o współpracy między nim a kredytodawcą²⁶.

7. W komentarzu do definicji pośrednika kredytowego z art. 5 pkt 3 u.k.k. stwierdzono, że nie jest nim przedsiębiorca, który prowadzi portal internetowy służący kojarzeniu ofert pożyczkowych składanych między osobami fizycznymi, poza ich działalnością gospodarczą lub zawodową; jeżeli jednak portal służy kojarzeniu ofert między przedsiębiorcami-kredytodawcami a konsumentami, mamy wówczas do czynienia z pośrednictwem kredytowym, które podlega przepisom ustawy o kredycie konsumenckim (przy czym samo zamieszczanie reklam lub danych kontaktowych kredytodawców na stronie internetowej nie stanowi pośrednictwa)²⁷.

8. Odwołując się do cytowanej wyżej definicji pośrednika kredytowego oraz pośrednika kredytu hipotecznego, należy przyjąć, że nie budzi wątpliwości kwalifikacja działania danego podmiotu jako pośrednika, jeżeli **zawiera on umowy**

²⁶ W przypadku banków zastosowanie ma wymóg umowy na piśmie dla powierzenia wykonywania czynności bankowych oraz czynności faktycznych związanych z działalnością bankową (art. 6a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. — Prawo bankowe; t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1876).

²⁷ T. Czech: *Kredyt konsumencki*, op. cit., s. 100.

o kredyt w imieniu kredytodawcy. Podobnie niekontrowersyjna wydaje się na pierwszy rzut oka działalność polegająca na **przygotowywaniu umów o kredyt**, postrzegana jako wykonywana przez pośrednika zespół czynności związanych z zebraniem niezbędnej dokumentacji, oświadczeń, zaświadczeń, opracowaniem odpowiedniej treści umowy, formularzy etc. Czynności te są łatwe do stwierdzenia przez konsumenta w przypadku korzystania z usług pośrednika w świecie „realnym”. W środowisku Internetu, gdzie procedury związane z zawieraniem umów są wspomagane wyspecjalizowanymi aplikacjami lub algorytmami i zajmują kilka, kilkanaście minut, trudniej jest się użytkownikowi zorientować, który podmiot ma rzeczywisty wpływ na „wygenerowanie” dokumentacji zawieranej umowy. W wielu przypadkach użytkownik nie jest nawet świadomy udziału podmiotu trzeciego w operacji, nawet jeśli formalnie wynika to na przykład z umowy lub regulaminu świadczenia danej usługi. Natomiast w sytuacji, w której operator platformy w celu złożenia wniosku o kredyt przekierowuje użytkownika na stronę kredytodawcy (często z dodatkową informacją: „przechodzisz na stronę kredytodawcy X po pożyczkę”), należy przyjąć, że nie wykonuje on czynności związanych z przygotowaniem umowy o kredyt konsumencki.

Problematyczny może być także zakres pojęcia **oferowania umów o kredyt**. Czy portal internetowy przedstawiający zakres usług określonych kredytodawców w sposób opisany wyżej prowadzi działalność polegającą na „oferowaniu” umów o kredyt, tylko umożliwia ich „oferowanie” przez samych kredytodawców w udostępnianym przez siebie kanale komunikacji, czy raczej w takim przypadku nie można w ogóle mówić o „oferowaniu umów”? W mojej ocenie należałoby przyjąć, że z oferowaniem umów o kredyt nie mamy do czynienia nawet wtedy, gdy podmiot pośredniczący nie ogranicza się do biernego przedstawienia dostępnych opcji, ale dokonuje jakiegokolwiek ich selekcji i prezentuje indywidualnemu konsumentowi propozycje już wybrane według określonego kryterium (np. maksymalna kwota pożyczki, liczba rat, okres kredytowania). Przez „oferowanie” umów o kredyt rozumiałabym raczej możliwość przedstawiania przez pośrednika kredytowego oferty w rozumieniu kodeksu cywilnego. W przypadku umowy o kredyt oferta w takim rozumieniu pojawia się natomiast dopiero po zbadaniu zdolności kredytowej wnioskodawcy, co zgodnie z art. 5 pkt 16 i art. 9 u.k.k. oraz art. 4 pkt 11 i art. 21 u.k.h. jest wyłączną kompetencją kredytodawcy. Do przedstawienia oferty konieczne jest także uzyskanie od wnioskującego o kredyt jego danych osobowych, podczas gdy w większości przypadków użytkownik porównywarki finansowej pozostaje anonimowy dla jej operatora. Ponadto, zapewne raczej rzadko występuje w praktyce sytuacja, w której czynności pośrednika kredytowego ograniczają się do przedstawiania gotowej do przyjęcia przez konsumenta oferty kredytodawcy, bez wcześniejszego udziału pośrednika w czynnościach przygotowawczych — co powoduje, że przesłanka oferowania jest niejako konsumowana przez przesłankę przygotowywania umowy o kredyt.

W ocenie statusu pośrednika kredytowego należy jednak dodatkowo uwzględnić kryterium pominięte w art. 5 pkt 3 u.k.k., a przewidziane w art. 3 lit. f dyrektywy 2008/48/WE oraz w art. 4 pkt 15 lit. a u.k.h., tj. **przedstawianie umów o kredyt**. Większość porównywarek kredytowych jako jedną z funkcji dodatkowych oferuje ujednoczone zestawienie najistotniejszych cech kredytu (pożyczki), jak minimalna i maksymalna kwota kredytu, maksymalny okres kredytowania, dopuszczalność i warunki przedłużenia terminu spłaty, koszty związane z brakiem spłaty w terminie. Powstaje tu pierwsza istotna wątpliwość, czy przesłanka „przedstawiania umów” jest spełniona także wtedy, gdy prezentowana jest nie pełna dokumentacja kredytowa i istotne postanowienia umowy o kredyt, lecz tylko postanowienia (warunki kredytowania) dowolnie wybrane przez operatora platformy. Często towarzyszy temu zastrzeżenie, że informacje pochodzą ze strony internetowej kredytodawcy. W sytuacji, gdy są one przekazywane bez zaangażowania samego kredytodawcy, na podstawie ogólnodostępnych materiałów, w zakresie określonym przez samego operatora platformy, trudno moim zdaniem mówić o przedstawianiu przez właściciela porównywarki umów o kredyt, jakie ten kredytodawca oferuje.

9. W założeniu Komisji Europejskiej, definicja z art. 3 lit. f dyrektywy 2008/48/WE miała obejmować każdą osobę, która „asystuje” przy zawieraniu umowy o kredyt, dostarcza kredytodawcy informacji pozwalających na zidentyfikowanie konsumenta i kieruje konsumenta, za odpłatnością, do danego kredytodawcy w celu zawarcia umowy o kredyt²⁸. W opisanych wyżej okolicznościach działania porównywarek kredytowych takie przesłanki zazwyczaj nie są spełnione.

10. Omawiana kwestia może być dyskusyjna i wymagać kwalifikacji *ad casu*. W mojej ocenie powyższe rozważania pozwalają jednak na przyjęcie wniosku, że operator porównywarki kredytowej prezentującej ogólne warunki kredytów konsumenckich lub hipotecznych dostępnych u danych kredytodawców, lecz w celu złożenia wniosku o kredyt odsyłającej do stron internetowych administrowanych przez samych kredytodawców, co do zasady nie powinien być uznawany za pośrednika kredytowego. Cały proces ustalenia tożsamości konsumenta, przygotowania i zawierania umowy o kredyt pozostaje już bowiem pod wyłączną kontrolą kredytodawcy.

Tego rodzaju działalność operatora platformy *de lege lata* podlega przepisom ogólnym (kodeks cywilny, ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną²⁹, ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym³⁰).

²⁸ Memorandum wyjaśniające do projektu dyrektywy w wersji COM(2002)443.

²⁹ Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1219).

³⁰ Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 3 ze zm.).

3. USŁUGI UBEZPIECZENIOWE

1. W chwili przygotowywania niniejszego artykułu trwają prace nad transpozycją do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń (tzw. dyrektywa IDD), która weszła w życie 23 lutego 2016 r., z terminem implementacji w państwach członkowskich do 23 lutego 2018 r.³¹

2. Co do zakresu podmiotowego dyrektywy IDD, zgodnie z motywem 8, w celu zagwarantowania stosowania jednakowego poziomu ochrony bez względu na kanał dystrybucji, za pośrednictwem którego klienci nabywają produkt ubezpieczeniowy, albo bezpośrednio od zakładu ubezpieczeń, albo pośrednio od pośrednika, zakresem stosowania dyrektywy należy objąć nie tylko zakłady ubezpieczeń lub pośredników. Regulacją dyrektywy powinni być objęci także inni uczestnicy rynku, którzy prowadzą sprzedaż produktów ubezpieczeniowych jako działalność uboczną, takich jak biura podróży i wypożyczalnie samochodów, chyba że spełniają oni warunki zwolnienia z art. 1 ust. 3 dyrektywy IDD.

Zgodnie z motywem 12 dyrektywy IDD powinna ona mieć zastosowanie do osób, których działalność polega na udzielaniu informacji na temat umowy lub umów ubezpieczenia w odpowiedzi na kryteria wybrane przez klienta, za pośrednictwem stron internetowych lub innych mediów, lub na udostępnianiu rankingów produktów ubezpieczeniowych lub zapewnianiu zniżki od ceny umowy ubezpieczenia, w przypadku gdy klient jest w stanie bezpośrednio lub pośrednio zawrzeć umowę ubezpieczenia na końcowym etapie tego procesu. Dyrektywa nie powinna jednak mieć zastosowania do stron internetowych zarządzanych przez organy publiczne lub stowarzyszenia konsumentów, niesłużących zawarciu jakiejkolwiek umowy, ale jedynie porównaniu produktów ubezpieczeniowych dostępnych na rynku.

3. Jak stanowi motyw 13, dyrektywa IDD nie powinna mieć zastosowania do czynności wstępnych, polegających jedynie na przekazywaniu pośrednikom ubezpieczeniowym lub reasekuracyjnym lub zakładom ubezpieczeń lub reasekuracji danych i informacji dotyczących potencjalnych ubezpieczających, lub na przekazywaniu potencjalnym ubezpieczającym informacji na temat produktów ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych lub pośredników ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych lub zakładów ubezpieczeń lub reasekuracji.

4. W art. 2 ust. 1 pkt 1 dyrektywa IDD definiuje kluczowe pojęcie dystrybucji ubezpieczeń jako działalność polegającą na doradzaniu, proponowaniu lub przeprowadzaniu innych prac przygotowawczych do zawarcia umów ubezpieczenia, na zawieraniu takich umów lub udzielaniu pomocy w administrowaniu takimi umowami i wykonywaniu ich, w szczególności w przypadku roszczenia. Dystrybucja ubezpieczeń obejmuje również udzielanie informacji dotyczących jednej lub więk-

³¹ Rządowy projekt ustawy o dystrybucji ubezpieczeń wpłynął do Sejmu w dniu 21 sierpnia 2017 r.

szej liczby umów ubezpieczenia na podstawie kryteriów wybranych przez klienta za pośrednictwem stron internetowych lub innych mediów oraz opracowanie rankingu produktów ubezpieczeniowych obejmującego porównanie cen i produktów, lub udzielanie zniżki od ceny umowy ubezpieczenia, gdy klient jest w stanie pośrednio lub bezpośrednio zawrzeć umowę ubezpieczenia za pośrednictwem stron internetowych lub innych mediów. Definicja dystrybucji ubezpieczeń w odniesieniu do stron internetowych została niemal dosłownie implementowana w art. 5 ust. 2 projektu ustawy o dystrybucji ubezpieczeń.

5. Jak wynika z powołanych fragmentów dyrektywy IDD, zakres podmiotowy nowej regulacji jest bardzo szeroki i obejmuje także działalność operatorów internetowych porównywarek ubezpieczeniowych. Definicja dystrybucji ubezpieczeń (także w innych wersjach językowych) jest dość zagmatwana. Jak się wydaje, przesłanka „pośredniej lub bezpośredniej” możliwości zawarcia umowy ubezpieczenia za pośrednictwem stron internetowych (o których mowa w cytowanej definicji dyrektywy IDD oraz w art. 5 ust. 2 projektu ustawy o dystrybucji ubezpieczeń) jest spełniona także w przypadku odesłania przez porównywarę do strony ubezpieczyciela w celu zawarcia umowy. Taką interpretację potwierdza treść motywu 12 dyrektywy IDD. Oznacza to zarazem, że w tym przypadku nie ma zastosowania wyjątek przewidziany w art. 7 pkt 4 projektu ustawy o dystrybucji ubezpieczeń, zgodnie z którym za dystrybucję ubezpieczeń nie uznaje się przekazywania potencjalnym klientom informacji na temat umów ubezpieczenia lub dystrybutorów ubezpieczeń, jeżeli przedsiębiorca nie podejmuje jakichkolwiek dodatkowych działań mających pomóc w zawarciu umowy ubezpieczenia. Inaczej zatem niż w przypadku pośrednictwa kredytowego, stworzenie technicznej możliwości przejścia z platformy rankingowej bezpośrednio na stronę wybranego dystrybutora ubezpieczeń (np. do formularza wniosku o zawarcie umowy) będzie stanowiło pomoc w zawarciu umowy ubezpieczenia za pośrednictwem strony internetowej porównującej oferty produktów ubezpieczeniowych.

6. Na podmioty wykonujące działalność w postaci dystrybucji ubezpieczeń dyrektywa IDD nakłada wiele obowiązków informacyjnych wobec konsumentów w zakresie statusu danego podmiotu i charakteru jego działalności, powiązań z ubezpieczycielem, a także rodzaju wynagrodzenia otrzymanego w związku z umową ubezpieczenia. Ponadto, zgodnie z art. 20 ust. 1 dyrektywy IDD, przed zawarciem umowy ubezpieczenia dystrybutor ubezpieczeń określa na podstawie informacji otrzymanych od klienta wymagania i potrzeby tego klienta. Podaje mu także w zrozumiały sposób obiektywne informacje na temat produktu ubezpieczeniowego, aby umożliwić klientowi podjęcie świadomej decyzji. Każda proponowana umowa musi być zgodna z wymaganiami i potrzebami klienta w zakresie ubezpieczenia. W przypadku świadczenia doradztwa przed zawarciem każdej konkretnej umowy dystrybutor ubezpieczeń udziela klientowi zindywidualizowanej rekomendacji, wyjaśniając, dlaczego dany produkt najlepiej spełnia wymagania i potrzeby klienta.

W przypadku porównywarki ubezpieczeniowej, która może być zakwalifikowana jako dystrybutor ubezpieczeń, niektóre obowiązki informacyjne i badanie adekwatności produktu będą jednak bezprzedmiotowe, jeśli sama procedura zawierania umowy ubezpieczenia będzie już przebiegała na stronie internetowej ubezpieczyciela.

II. SERWISY POŻYCZEK SPOŁECZNOŚCIOWYCH (PEER-TO-PEER LENDING)

1. W ostatnich latach pojawiło się na rynku nowe zjawisko, tj. platformy internetowe oferujące usługi finansowe w innych konfiguracjach podmiotowych niż profesjonalny kredytodawca — konsument. Mowa przede wszystkim o tzw. *peer-to-peer lending* („P2PL”, „osoba-do-osoby”, określane także jako *crowdfunding*, pożyczki społecznościowe), czyli kojarzeniu przez platformę konsumentów potrzebujących wsparcia finansowego z nieprofesjonalnymi pożyczkodawcami — osobami fizycznymi, którzy udzielają wsparcia konkretnego projektu. Platforma dostarcza tu dostęp do „giełdy pożyczkowej” bez udziału instytucji finansowych.

Tego typu usługi świadczą na polskim rynku serwisy: Kokos.pl, Finansowo.pl i CapitalClub.pl, a za granicą na przykład Lendico (do niedawna obecne także w Polsce), Zopa, Funding Circle, Fellow Finance, Ferratump2p. Są to przykłady tzw. *crowdfunding* dłużnego, gdzie „inwestor” jest uprawniony do zysku z udzielonego wsparcia finansowego³².

2. Cechą charakterystyczną wielu platform P2PL jest to, że dopuszczają one wszystkie możliwe konfiguracje podmiotowe: w roli pożyczkobiorcy lub pożyczkodawcy mogą występować zarówno osoby fizyczne, jak i przedsiębiorcy.

Zależnie od przyjętego modelu biznesowego platformy P2PL występują w różnych rolach. Mogą wyłącznie pośredniczyć w kojarzeniu finansujących i finansowanych — zwykle jednak nawet wtedy umowa pożyczki zawierana jest według wzoru przygotowanego przez platformę. Podmiot prowadzący platformę może zawierać umowę pożyczki w imieniu obu stron tej umowy. Może również, poza pośrednictwem w zawieraniu pożyczek, być stroną umowy pożyczki jako pożyczkodawca i udzielić pożyczki z własnych środków finansowych, będąc jedynym pożyczkodawcą lub udzielając pożyczki wspólnie z innymi pożyczkodawcami ko-rzystającymi z portalu³³.

3. Podsumowując różne aspekty działalności platform P2PL, można wskazać na następujące możliwe kwalifikacje prawne przedsiębiorcy prowadzącego platformę:

³² Inne wyróżniane w praktyce rodzaje *crowdfunding* to: dotacyjny (np. www.siepomaga.pl), nagrodowy (np. www.polakpotrafi.pl, wspieram.to, zrzutka.pl), udziałowy (np. www.growbizfund.com).

³³ Taką opcję wprost przewidywał regulamin platformy lendico.pl.

- usługodawca w rozumieniu ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną³⁴;
- pośrednik kredytowy (w tym badający zdolność kredytową wnioskującego o pożyczkę w biurach informacji gospodarczej itd.);
- pełnomocnik obu stron umowy pożyczki (art. 108 k.c.);
- „dostawca” wzorów umów i proponowanego oprocentowania;
- „administrator pożyczek” (spłaty, windykacja, zbycie wierzytelności);
- nadzorca finansowanego projektu (np. zgodności przeznaczenia pożyczonych środków z deklarowanym celem pożyczki);
- dostawca usług płatniczych (transfery pieniężne na rzecz pożyczkobiorców i pożyczkodawców z wykorzystaniem infrastruktury platformy);
- pożyczkodawca.

Wielość możliwych statusów prawnych operatora platformy stwarza w pierwszej kolejności potencjalne problemy natury publicznoprawnej (kwestia zezwoleń, rejestracji, wymogów organizacyjnych etc.).

4. Kwalifikacja prawna operatora platformy P2PL jako pośrednika kredytowego w świetle dyrektywy 2008/48/UE oraz ustawy o kredycie konsumenckim może być dyskusyjna z uwagi na status podmiotów zaangażowanych w jej działalność. Warto przypomnieć w tym miejscu, że definicja pośrednika kredytowego zakłada, iż:

- pośrednik kredytowy pośredniczy w zawieraniu umów o kredyt konsumencki, przez które rozumie się umowy o kredyt, które kredytodawca — przedsiębiorca w rozumieniu kodeksu cywilnego, w zakresie swojej działalności udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi, oraz
- pośrednik kredytowy to podmiot inny niż kredytodawca.

W podstawowym układzie P2PL, w którym pożyczek udzielają sobie nawzajem osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami, co do zasady żadna ze stron umowy pożyczki nie jest w tym stosunku konsumentem. Nie występuje tu zatem ani konsument, ani kredytodawca, ani umowa o kredyt konsumencki.

Podobnie przyjmuje się w prawie belgijskim: skoro nie występuje kredytodawca w rozumieniu belgijskiego kodeksu prawa gospodarczego (Code of Economic Law)³⁵, P2PL nie może być uznane za udzielanie kredytów konsumenckich, co zarazem oznacza, że operator platformy P2PL nie może zostać zakwalifikowany jako pośrednik kredytowy³⁶. Jednocześnie stwierdza się, że w przypadku platform „mieszanych” P2P i B2P, finansujący o statusie przedsiębiorców (B2P) spełniają

³⁴ O możliwych opcjach w zakresie obowiązków operatora platformy wynikających z dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (2000/31/WE) (Dz. Urz. UE L 178 z 17 lipca 2000 r., s. 1), zob. C. Wendehorst: *Platform Intermediary Services and Duties under the E-Commerce Directive and the Consumer Rights Directive*, EuCML 2016, nr 1, s. 30–33.

³⁵ Wetboek van economisch recht; <https://www.nbb.be/en/central-credit-register/credits-individuals/legislation>.

³⁶ V. Colaert: *On the absence of peer-to-peer lending in Belgium*, EuCML 2016, nr 4, s. 184 i cytowana tam literatura.

kryteria określone w definicji kredytodawcy. Regulacja kredytu konsumenckiego miałyby zatem do nich w pełni zastosowanie. Co więcej, w Belgii kredytodawcy ci, o ile nie są instytucjami kredytowymi, wymagaliby odrębnej licencji dla tego rodzaju działalności. Natomiast operator platformy byłby w takich okolicznościach zakwalifikowany jako pośrednik kredytowy, podlegający rejestracji u belgijskiego regulatora rynku (Financial Services and Markets Authority)³⁷.

Jeszcze inaczej wypada ocena P2PL na gruncie prawa duńskiego. Zgodnie z art. 1(2) duńskiej ustawy o umowach kredytu³⁸ ma ona także zastosowanie do kredytów udzielanych przez nieprofesjonalistów, o ile umowa o kredyt jest zawarta lub oferowana w imieniu pożyczkodawcy przez profesjonalnego pośrednika³⁹. Podobnie prawo holenderskie⁴⁰ przewiduje, że reżim usług brokerskich wraz z obowiązkiem uzyskania licencji regulatora dotyczy także dostarczania finansowania konsumentom w postaci pożyczek udzielanych przez osoby prywatne — konsumentów, jeżeli platforma działa jako pośrednik⁴¹.

Należy zwrócić uwagę, że nawet jeżeli przedsiębiorca udzieli konsumentowi pożyczki za pośrednictwem platformy, nie musi być automatycznie spełniona przesłanka przewidziana w definicji kredytodawcy, że udzielenie kredytu następuje „w zakresie działalności gospodarczej lub zawodowej”. Kredyt lub pożyczka może być bowiem udzielona wyłącznie incydentalnie, na potrzeby jednorazowego projektu, poza zwykłą działalnością tego przedsiębiorcy. Wobec tego znowu w takim przypadku finansujący przedsiębiorca może nie posiadać statusu kredytodawcy, a tym samym operator platformy nie będzie w tym układzie pośrednikiem kredytowym.

Jest tu jednak i „druga strona medalu”. Powstaje bowiem pytanie, w jakich okolicznościach osoba fizyczna może zostać uznana za przedsiębiorcę — kredytodawcę, z punktu widzenia jej aktywności na platformie P2PL. Kwestia ta jest przedmiotem analizy na przykład na gruncie prawa niemieckiego. Niemiecki organ nadzoru⁴² przyjmuje za wystarczający do zakwalifikowania pożyczkodawcy jako przedsiębiorcy prowadzącego działalność komercyjną fakt, że osoba ta planuje być aktywna na platformie przez pewien czas (tj. niejednorazowo) i zamierza czerpać korzyści z kolejnych transakcji⁴³. Nawet pierwsza pożyczka może zaktualizować obowiązek uzyskania licencji bankowej, o ile pożyczkodawca przewiduje dokonanie kolejnej transakcji na platformie. Tak restrykcyjne podejście regulatora niemieckiego jest krytykowane w piśmiennictwie⁴⁴. W praktyce spowodowało ono wykształcenie

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Bekendtgørelse af lov om kreditaftaler; <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=172910>.

³⁹ T. Joergensen: *Peer-to-peer lending in Denmark*, EuCML 2016, nr 4, s. 187.

⁴⁰ Wet op het financieel toezicht; <http://wetten.overheid.nl/BWBR0020368/2017-09-01>.

⁴¹ M. Williams: *Peer-to-peer lending in the Netherlands*, EuCML 2016, nr 4, s. 189.

⁴² Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht — BaFin.

⁴³ M. Renner: *Peer-to-peer lending in Germany*, EuCML 2016, nr 5, s. 225. Należy zauważyć, że wobec powszechnego obowiązku „założenia konta” na platformie, odróżnienie motywacji jednorazowego skorzystania z usług platformy od zamiaru stałego jej używania staje się praktycznie niewykonalne.

⁴⁴ M. Renner: *Peer-to-peer lending in Germany*, *op. cit.*, s. 226.

się skomplikowanych konstrukcji prawnych udzielania pożyczek za pośrednictwem platform, w których pożyczki ze środków wpłaconych przez pożyczkodawcę formalnie udziela użytkownikowi platformy współpracujący bank. Następnie dokonuje się cesji wierzytelności o jej zwrot wraz z odsetkami na pożyczkodawcę. Sama platforma odgrywa tu rolę pośrednika kredytowego⁴⁵.

Z punktu widzenia polskiej regulacji problem statusu użytkownika *de lege lata* jest kwestią rozstrzygnięcia, czy dana osoba fizyczna lub prawna („inwestor”) może już być uznana za przedsiębiorcę-kredytodawcę w rozumieniu art. 5 pkt 2 u.k.k. Otwiera to dalsze pytanie o status kredytodawcy jako instytucji pożyczkowej w rozumieniu art. 5 pkt 2a u.k.k. Jest to jeden z największych problemów praktycznych platform P2PL działających w Polsce, ponieważ orzecznictwo (na razie sądów administracyjnych na tle przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych) jest sprzeczne⁴⁶.

5. W praktyce zagranicznej powstała jeszcze inna wątpliwość. Mianowicie fiński Sąd Najwyższy zwrócił się z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości UE o wyjaśnienie, czy platforma P2PL powinna być uznawana za kredytodawcę w rozumieniu art. 3 lit. b dyrektywy 2008/48/WE, w sytuacji gdy oferuje konsumentom kredyt przez Internet w formie tzw. pożyczek *peer-to-peer* i wykonuje w stosunku do konsumentów uprawnienia decyzyjne przynależne kredytodawcom w odniesieniu do warunków kredytowania, przyznania kredytu i windykacji należności, nawet jeśli środki pochodzą od anonimowych osób prywatnych i są oddzielone od funduszy przedsiębiorcy prowadzącego platformę⁴⁷. Trybunał Sprawiedliwości UE nie miał niestety okazji rozważyć tego zagadnienia, ponieważ z powodu upadłości operatora platformy TrustBuddy pytanie prejudycjalne zostało usunięte z rejestru spraw. Zgodnie z art. 3 lit. b dyrektywy 2008/48/WE

⁴⁵ *Ibidem*, s. 225. Taki model nazywany jest także „niewłaściwym” lub „nieprawdziwym” P2PL („*unechtes P2P-Lending*”); zob. J. Veith: *Crowdlending — Anforderungen an die rechtskonforme Umsetzung der darlehensweisen Schwarmfinanzierung*, Bank- und Kapitalmarktrecht 2016, nr 5, s. 184.

⁴⁶ W stanie faktycznym opisanym następująco: „Wnioskodawca, korzystając z serwisu społecznościowego, lokowałby swoje wolne środki, udzielając z wykorzystaniem serwisu pożyczek pieniężnych innym użytkownikom tego serwisu, będącym osobami fizycznymi. Umowy pożyczki zawierane są bezpośrednio pomiędzy pożyczkodawcą oraz pożyczkobiorcą poprzez złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej. Pożyczkodawca może udzielić jednocześnie pożyczek kilku pożyczkobiorcom, przy czym jednorazowa wysokość pożyczki udzielonej jednemu pożyczkobiorcy nie może przekroczyć kwoty określonej regulaminem serwisu (500 zł). Wnioskodawca chciałby udzielać średnio jednej pożyczki w miesiącu w wysokości od 200 do 3000 zł, w zależności od woli oraz możliwości i dostępności wolnych środków. Wnioskodawca jest zatrudniony na umowę o pracę i jedyne jego dochodami są dochody ze stosunku pracy. Środki, które chciałby zainwestować, są oszczędnościami uzyskanymi z wynagrodzenia za pracę” — wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 16 lutego 2012 r. (II FSK 1472/10) — sąd przyznał rację Ministrowi Finansów i Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w Gdańsku i uznał, że wnioskodawca prowadziłby w opisanych okolicznościach działalność gospodarczą. Odmienne przyjął Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 31 maja 2011 r. (II FSK 142/10), gdzie uznano, że zyski z udzielania pożyczek na platformie P2PL stanowią przychód z innego (niż działalność gospodarcza) źródła.

⁴⁷ Pytanie prejudycjalne Korkein oikeus (Finlandia), *TrustBuddy AB vs. Lauri Pihjalaniemi*, sprawa C-311/15.

„kredytodawca” oznacza osobę fizyczną lub prawną, która udziela kredytu lub daje przyrzeczenie udzielenia kredytu w ramach wykonywanej przez siebie działalności handlowej, gospodarczej lub zawodowej. Chodzi tu nie tyle o samą czynność wypłaty środków. Kredytodawca to podmiot, który jest stroną umowy o kredyt, ma roszczenie do kredytobiorcy o zwrot kredytu i ponosi ryzyko braku jego spłaty. W przypadku TrustBuddy użytkownicy wpłacali pieniądze na rzecz platformy, która zakładała w banku we własnym imieniu konta depozytowe, z których środki były następnie pożyczane przez platformę według własnego uznania. Użytkownicy nie mogli domagać się zwrotu środków bezpośrednio od pożyczkobiorców, lecz tylko od samej platformy, nie figurowali także w umowach pożyczki. Z tego powodu duński organ nadzoru uznał, że działalność TrustBuddy nie stanowiła pośrednictwa kredytowego. Jednocześnie jednak podniesiono wątpliwości co do ważności umów zawieranych z użytkownikami wpłacającymi pieniądze, ponieważ o ile serwis zastrzegął na swoją rzecz wszelkie uprawnienia i możliwość kontrolowania inwestycji (w sposób analogiczny do kredytodawcy), to ryzyko braku zwrotu środków nadal obciążało inwestorów. W związku z tym duński regulator ostatecznie zdecydował, że działalność TrustBuddy wymaga uzyskania licencji bankowej⁴⁸. Opisany przykład pokazuje, jak duże ryzyko dla zaangażowanych osób (zwłaszcza konsumentów) może stwarzać udział w przedsięwzięciu finansowym innowacyjnym i potencjalnie zyskowym, lecz o niesprecyzowanym prawnie charakterze.

Na gruncie prawa polskiego niewątpliwie powstałyby podobne wątpliwości prawne. Gdyby wystąpiły takie okoliczności faktyczne, jak w sprawie TrustBuddy, operator platformy niemający statusu banku gromadziłby środki pieniężne innych osób fizycznych, osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, a następnie swobodnie obciążałby je ryzykiem (zob. art. 171 prawa bankowego), z drugiej jednak — nie gwarantowałby zwrotu powierzonych środków. Tego rodzaju działalność napotkałaby zatem poważne przeszkody natury regulacyjnej, a w grę mogą wchodzić nawet sankcje karne.

6. Z powyższych przykładów wynika, jak trudno jest dokonać kwalifikacji prawnej i ustalić zakres wymogów regulacyjnych platformy P2PL *in genere*, w oderwaniu od konkretnych czynności i funkcji, jakie oferuje dany serwis. Co więcej, przykład serwisu Lendico działającego do niedawna w Polsce pokazuje, że w tym samym czasie w jednych stosunkach pożyczki platforma może działać jako pośrednik kredytowy (kojarząc oferty użytkowników i wspomagając proces zawierania umowy pożyczki), zaś w innych — jako kredytodawca (udzielając lub współudzielając pożyczki). Dodatkowo, za pośrednika kredytu konsumenckiego albo kredytodawcę platforma może być uznana tylko w takim układzie podmiotowym, w którym po stronie pożyczkobiorcy występuje konsument.

⁴⁸ T. Joergensen: *Peer-to-peer lending in Denmark*, *op. cit.*, s. 186.

Powstaje pytanie, czy podwójna kwalifikacja platformy P2PL stanowi problem z prawnego punktu widzenia. Nowa ustawa o kredycie hipotecznym ustanawia publiczne rejestry prowadzone przez Komisję Nadzoru Finansowego: rejestr pośredników kredytu hipotecznego i pośredników kredytu konsumenckiego oraz rejestr instytucji pożyczkowych. W obowiązującym stanie prawnym zarówno kredytodawca konsumencki, działający wyłącznie w formie spółki kapitałowej jako instytucja pożyczkowa⁴⁹, jak i pośrednik kredytu konsumenckiego oraz pośrednik kredytu hipotecznego (niezależnie od formy prawnej) będą zobowiązani do uzyskania wpisu do odpowiedniego rejestru prowadzonego przez Komisję Nadzoru Finansowego. Przepisy nie wykluczają możliwości wpisu jednego podmiotu do kilku rejestrów. Z publicznoprawnego punktu widzenia nie ma zatem przeszkód, aby operator platformy działający w formie spółki kapitałowej jednocześnie miał status instytucji pożyczkowej (kredytodawcy) i pośrednika kredytu konsumenckiego czy pośrednika kredytu hipotecznego. Natomiast na płaszczyźnie prywatnoprawnej decydująca będzie perspektywa konkretnego stosunku prawnego i roli, jaką w nim odgrywa platforma. Jeżeli platforma umożliwi zawarcie umowy pożyczki między pożyczkobiorcą będącym konsumentem i profesjonalnym pożyczkodawcą — to w tym stosunku prawnym działa jako pośrednik kredytowy i powinna wykonać obowiązki informacyjne nałożone na pośrednika kredytowego przez ustawę o kredycie konsumenckim. W sytuacji gdy platforma sama udziela pożyczki użytkownikowi będącemu konsumentem — w stosunku do tego pożyczkobiorcy występuje jako pożyczkodawca. Bardziej skomplikowany byłby przypadek, gdy platforma w części pośredniczy w udzieleniu osobie fizycznej wsparcia finansowego przez innych użytkowników, a w części sama finansuje dany projekt. Wtedy również powinna określić swój status wobec pożyczkobiorcy i wykonać wszystkie obowiązki informacyjne nałożone przez ustawę zarówno na kredytodawcę, jak i na pośrednika kredytowego.

III. PORÓWNYWARKI FINANSOWE I PLATFORMY P2PL A PROJEKT DYREKTYWY O INTERNETOWYCH PLATFORMACH POŚREDNICZĄCYCH

1. Odnosząc platformy finansowe do projektu dyrektywy, należy przypomnieć, że w wersji obowiązującej w czasie przygotowywania niniejszego artykułu, zgodnie z art. 1 ust. 1, dyrektywa ma zastosowanie do umów o dostawę towarów, usług lub treści cyfrowych zawieranych między dostawcą a użytkownikiem za pomocą internetowej platformy pośrednictwa (platformy transakcyjnej). Jednocześnie, zgodnie z definicją internetowej platformy pośrednictwa przewidzianej w art. 2 lit. a, plat-

⁴⁹ Zob. art. 59a i n. u.k.k.

forma taka ma umożliwiać klientom zawieranie umów z dostawcami towarów, usług lub treści cyfrowych; pojęcie to nie obejmuje jednak serwisów, które jedynie identyfikują odpowiednich dostawców i kierują klienta na stronę internetową dostawcy lub podają jego dane kontaktowe. Natomiast z mocy art. 1 ust. 2 lit. b dyrektywa nie ma zastosowania do platform, w przypadku których umowy dotyczące usług finansowych są zawierane pomiędzy dostawcą tych usług a użytkownikiem platformy. Oznacza to, że projektowane przepisy wykluczają z zakresu zastosowania dyrektywy wszystkie platformy finansowe, o których była mowa wyżej, tj.:

- platformy zamieszczające jedynie reklamy usług finansowych są zgodnie z zakresem przedmiotowym z art. 1 ust. 1 i definicją z art. 2 lit. a poza przedmiotem regulacji dyrektywy;
- porównywarki usług finansowych działające na zasadzie pośrednictwa byłyby wyraźnie wyłączone z mocy art. 1 ust. 2 lit. b dyrektywy;
- platformy finansowe typu P2PL działające na zasadzie pośrednictwa byłyby wyraźnie wyłączone z mocy art. 1 ust. 2 lit. b dyrektywy;
- platformy finansowe typu P2PL przewidujące opcję zawarcia umowy pożyczki przez użytkownika z samą platformą jako pożyczkodawcą — nie mieszczą się z kolei w zakresie regulacji dyrektywy z art. 1 ust. 1, ponieważ operator platformy sam jest stroną umowy o świadczenie usługi głównej.

2. Zgodnie z projektem dyrektywy definicje klienta (art. 2 lit. c) i dostawcy (art. 2 lit. d) obejmują zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne. Wynika z tego, że regulacji dyrektywy miałyby podlegać platformy usługowe niezależnie od przyjmowanej konfiguracji podmiotowej, tj. czy usługę świadczy osoba fizyczna (konsument) dla osoby prawnej (przedsiębiorcy), czy odwrotnie, czy też umowa o dostawę towarów, usług lub treści cyfrowych jest zawierana między podmiotami o takim samym statusie — a więc podobnie, jak to ma miejsce w przypadku wielu platform finansowych. Wobec tego to nie układ podmiotów wyklucza platformy finansowe z zakresu projektu dyrektywy, lecz rodzaj (przedmiot) usługi, w świadczeniu której te platformy pośredniczą.

3. Motywem propozycji pozostawienia finansowych platform pośredniczących poza zakresem przedmiotowym dyrektywy było, jak można przypuszczać, przekonanie, że zarówno udzielanie kredytów konsumenckich, jak i pośrednictwo kredytowe są już w wystarczającym stopniu uregulowane. Nie bez znaczenia była także zapewne okoliczność, że usługi finansowe ze względu na swoją specyfikę tradycyjnie już regulowane są odrębnie.

W przypadku platform, które mogą być zakwalifikowane jako pośrednik kredytowy lub także kredytodawca, zastosowanie znajdują regulacje dotyczące kredytu konsumenckiego lub kredytu hipotecznego, co w wystarczającym stopniu chroni interes konsumenta jako pożyczkobiorcy. Natomiast w pozostałych przypadkach — a więc gdy pożyczkobiorcy nie mają statusu konsumenta, pożyczkodawcy statusu kredytodawcy, a operator platformy statusu pośrednika kredytowego — kwa-

lifikacja stosunków prawnych na platformie jest *de lege lata* nieokreślona i nie miałyby one także podlegać projektowanej dyrektywie.

1. PORÓWNYWARKI FINANSOWE

1.1. W związku z przedstawionymi dotąd wnioskami można zadać pytanie, czy porównywarki kredytowe powinny spełniać wymogi podobne do stawianych porównywarkom rachunków płatniczych w dyrektywie PAD i art. 14g u.u.p. Odpowiedź powinna być twierdząca co do większości z nich. Platforma taka powinna podlegać wymogowi bezstronności i niezależności, chyba że w sposób wyraźny oznacza te wyniki prezentacji, które są preferowane w rankingu tylko ze względu na umowę czy powiązanie dostawcy prezentowanej usługi z operatorem platformy. Operator platformy powinien także ponosić odpowiedzialność za aktualność informacji o usługach (chyba że brak aktualizacji obciąża wyłącznie dostawcę) oraz za rzetelność i neutralność stosowanych kryteriów i algorytmów.

Warto zauważyć, że wskazane wyżej wymogi są pożądane zarówno w przypadku porównywarek niedających się zakwalifikować jako pośrednik kredytowy, jak i porównywarek, którym można przypisać taki status. W obu przypadkach użytkownik serwisu przed przystąpieniem do złożenia wniosku o pożyczkę dokonuje wyboru pożyczkodawcy, kierując się także lub wyłącznie wskazaniami porównywarki.

1.2. Projekt dyrektywy przewiduje w art. 6 wymóg transparentności wyników wyszukiwania, która mogłaby mieć zastosowanie szczególnie do porównywarek. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli pozycja w wynikach wyszukiwania na internetowej platformie pośredniczącej zależy od opłaty dokonanej przez dostawcę w celu polepszenia miejsca w rankingu, lub od jakiegokolwiek powiązania korporacyjnego między dostawcą a operatorem platformy — okoliczności te muszą być ujawnione klientowi.

Czy w takim razie celowe byłoby objęcie operatorów porównywarek finansowych zakresem projektowanej dyrektywy? Należy stwierdzić, że z uwagi na brak zasadniczego dla regulacji dyrektywy silnego związku między usługą porównywarki a zawarciem, treścią i wykonaniem umowy o daną usługę finansową, układ interesów uczestników w przypadku działalności porównywarek za tym nie przemawia. Regulacja zasad działania porównywarek finansowych jest działaniem nie tyle bezwzględnie koniecznym, ile w pewnym zakresie pożądanym. Niemniej ich istota nie uzasadnia podlegania w całości pod reżim proponowanej dyrektywy. Za wystarczające należałoby uznać przepisy zamieszczone w ustawach szczególnych regulujących dany rodzaj usług finansowych. Jak pokazuje przykład dyrektywy PAD i dyrektywy IDD, w tym kierunku idzie ustawodawca europejski. W braku regulacji szczególnych odnoszących się do zasad działania porównywarki finansowej ochronę może zapewnić konsumentowi zwłaszcza ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (zob. art. 5 — działania wprowadzające w błąd).

2. PLATFORMY P2PL

2.1. Istota regulacji projektu dyrektywy opiera się na założeniu, że operator platformy jako podmiot odnoszący korzyści z pośredniczenia w kojarzeniu klientów i dostawców powinien także, w określonych okolicznościach, ponosić ryzyko niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania w stosunku między klientem i dostawcą. Jest to zwłaszcza do rozważenia w sytuacji, gdy właściciel serwisu nie informuje klienta wystarczająco wyraźnie, że działa wyłącznie jako podmiot pośredniczący, przez co klient może go mylnie utożsamiać z faktycznym dostawcą rzeczy lub usługi. Z drugiej strony, również dostawca może potrzebować ochrony przed dominującym wpływem organizatora platformy⁵⁰. Regulacja dyrektywy uwzględnia, że „na platformie” zawiązują się i przenikają trzy stosunki prawne — między operatorem i dostawcą, między operatorem i klientem oraz między klientem i dostawcą. W projekcie dyrektywy przyjęto jako zasadę, że operator platformy, który w sposób jednoznaczny i wyraźny przedstawia się użytkownikom jako pośrednik, nie odpowiada za niewykonanie umowy między klientem a dostawcą (art. 16 ust. 1). Jednak, niezależnie od odpowiedzialności w stosunkach platforma — klient i platforma — dostawca, operator platformy może dodatkowo ponosić odpowiedzialność wobec klientów, którzy w świetle art. 18 w uzasadniony sposób mogli polegać na przeważającym wpływie organizatora platformy na dostawców i ich świadczenie, nawet jeśli operator platformy formalnie określa się jedynie jako pośrednik. Odpowiedzialność operatora platformy może być również rozszerzona w razie udzielenia przez niego gwarancji i zapewnień o klientach, dostawcach lub ich świadczeniach, zgodnie z art. 20.

2.2. Projektowany art. 18 ust. 2 dyrektywy przewiduje przykładowe, niewyczerpujące i niezależne kryteria oceny, czy w danym stanie faktycznym klient mógł powziąć uzasadnione przekonanie o przeważającym wpływie operatora platformy na dostawcę, otwierające kwestię odpowiedzialności platformy za niewykonanie lub naruszenie umowy o dostawę dóbr lub świadczenie usług. Ocena ta wymaga zbadania, czy w konkretnym przypadku:

- a) umowa między dostawcą i klientem została zawarta wyłącznie za pomocą infrastruktury oferowanej przez platformę;
- b) operator platformy może wstrzymać płatności dokonane przez klienta na poczet umowy z dostawcą;
- c) operator platformy ma istotny (często wyłączny) wpływ na treść umowy między klientem i dostawcą;
- d) operator platformy ma wpływ na wysokość ceny, jaką klient jest zobowiązany zapłacić dostawcy;

⁵⁰ Ch. Busch, H. Schulte-Nölke, A. Wiewiórowska-Domagalska, F. Zoll: *The Rise of the Platform Economy: A New Challenge for EU Consumer Law?*, *op. cit.*, s. 5.

- e) operator platformy utrzymuje ujednolicony wizerunek marketingowy dostawców;
- f) przedmiotem działalności marketingowej jest sam operator platformy, nie zaś dostawcy;
- g) operator platformy zapewnia o monitorowaniu działalności dostawców⁵¹.

2.3. W odniesieniu do platform pośrednictwa finansowego można sobie wyobrazić wystąpienie kilku z wymienionych wyżej kryteriów, zwłaszcza wymienionych pod lit. a–d oraz f. Należy jednak zadać pytanie, czy rozważany w dyrektywie model współodpowiedzialności operatora platformy miałby uzasadnienie w przypadku platform typu P2PL. Odpowiedzialność operatora platformy, o której mowa w art. 16 ust. 2 lit. b w zw. z art. 18, to odpowiedzialność wobec klientów — czyli osób pozyskujących towary lub usługi za pośrednictwem platformy. W przypadku platform P2PL chodziłoby zatem o pożyczkobiorców. Świadczenie, jakie ma być spełnione na rzecz pożyczkobiorcy, to wypłata pożyczki. W przypadku platform P2PL wypłaty tej często dokonuje sama platforma ze środków wpłaconych uprzednio przez pożyczkodawcę (inwestora) na rachunek prowadzony na rzecz operatora platformy (subkonto danego inwestora). Przewiduje się także zastrzeżenie, że umowę pożyczki między pożyczkodawcą i pożyczkobiorcą uważa się za zawartą, jeżeli w określonym terminie pełna kwota pożyczki wpłynie na rachunek administrowany przez operatora platformy, skąd następnie zostanie przelana na rachunek pożyczkobiorcy⁵². Przy takich, jak się wydaje, powszechnych rozwiązaniach, kwestia odpowiedzialności operatora platformy za wykonanie zobowiązania przez dostawcę usługi (za wypłatę pożyczki ze środków inwestora) staje się w większości przypadków bezprzedmiotowa. Ryzyko niewykonania umowy między klientem a dostawcą usługi sprowadza się do braku zwrotu pożyczki przez klienta-pożyczkobiorcę⁵³.

2.4. Powstaje zatem kolejne pytanie: czy operator platformy może ponosić wobec dostawcy odpowiedzialność za niewykonanie zobowiązania przez klienta — w tym przypadku za niespłacenie pożyczki. Projektowana regulacja art. 16 ust. 2

⁵¹ Ta ostatnia przesłanka nie została jeszcze ostatecznie przyjęta w projekcie.

⁵² Por. pkt II D.2. dokumentu „Zasady realizacji usług” przez serwis Kokos.pl: „W przypadku Oferty Pożyczkowej umowę pożyczki uważa się za zawartą, jeżeli w terminie 3 dni od dnia podjęcia przez Inwestora decyzji o zawarciu umowy pożyczki z danym Pożyczkobiorcą, Blue Media zaksięguje na swoim rachunku bankowym środki otrzymane od Inwestora przeznaczone na pożyczkę”; nieco inaczej pkt IX.15 regulaminu serwisu Finansowo.pl: „Brak otrzymania przelewu Pożyczki w ciągu 2 (słownie: dwóch) dni od Finalizacji Wniosku jest podstawą do wystąpienia przez Pożyczkobiorcę o anulowanie Pożyczki”. Zob. także pkt 3.14 „Terms and Conditions for Borrowers” serwisu fundingcircle.com: „A Loan Contract is not formed unless and until the loan request is fully funded and the listing is closed (the »Listing Close Date«) but, if a loan request is fully funded, the Loan Contract with the relevant offering investor(s) for the loan (and each of its respective loan parts) shall automatically come into effect and shall be legally enforceable on and from the Listing Close Date”; pkt 4.1. „Zopa Principles” (wersja 15.06.2017) Zopa Lending: „If you decide to lend using the Zopa Sites, then in order to ensure that your loan funds are readily available for disbursement to Borrowers, you must first transfer the total amount you wish to lend into the Zopa Customers’ Account by bank transfer or direct debit from your Nominated Account, or by debit card linked to your Nominated Account”.

⁵³ Jeżeli środków bezpodstawnie nie wypłaci operator platformy, naruszy własne zobowiązanie w stosunku z inwestorem i pożyczającym.

lit. b w zw. z art. 18 zakłada sytuację odwrotną — odpowiedzialność organizatora platformy wobec klienta za niewykonanie zobowiązania przez dostawcę. Raczej trudno przyjąć, aby operator platformy niebędący stroną umowy pożyczki ani poręczycielem miał odpowiadać za zwrot środków, niezależnie od tego, czy pożyczkodawcą była osoba fizyczna (konsument), czy osoba prawna.

W ocenie tej kwestii należy też uwzględnić postanowienia projektowanych art. 19 i art. 20 dyrektywy. Pierwszy z nich stanowi, że operator platformy odpowiada za szkodę spowodowaną pochodzącą od niego wprowadzającą w błąd informacją o dostawcach lub klientach. Zgodnie z drugim przepisem operator platformy odpowiada za gwarancje (zapewnienia) udzielone o dostawcach lub klientach bądź o towarach, usługach czy treściach cyfrowych oferowanych przez dostawców. Czy na podstawie takich regulacji operator platformy P2PL mógłby odpowiadać wobec pożyczkodawcy za brak spłaty pożyczki w sytuacji, gdy świadczy usługę weryfikacji wiarygodności kredytowej pożyczkobiorców, na przykład w biurach informacji gospodarczej? Odpowiedzialność z tego tytułu jest zwykle wyraźnie wyłączona przez operatora platformy i to zarówno w stosunku do pożyczkodawcy, jak i w stosunku do pożyczkobiorcy⁵⁴. Odpowiedź na postawione pytanie musiałaby być negatywna w świetle art. 19 z dwóch powodów: po pierwsze, pozytywna zdolność kredytowa jest jedynie rachunkiem prawdopodobieństwa, pewną prognozą, której nie da się ocenić w kategorii „prawda–fałsz”; po drugie, powstaje problem zwykłego (adekwatnego) związku przyczynowego między informacją o (wystarczającej) zdolności kredytowej danego pożyczkobiorcy a brakiem spłaty pożyczki przez niego.

Co do możliwości wywodzenia odpowiedzialności operatora platformy za brak spłaty pożyczki na podstawie art. 20 projektowanej dyrektywy, zależy to, jak sądzę, przede wszystkim od tego, jak należy rozumieć „gwarancje”, o których tam mowa. Jeżeli przyjąć za większościowym poglądem polskiej doktryny, że odpowiedzialność z tytułu gwarancji jest odpowiedzialnością absolutną, niezależną od wiedzy gwaranta czy jego winy⁵⁵, czy odpowiedzialnością za skutek (za rezultat)⁵⁶, to oczywiste jest, że świadcząc usługę weryfikacji finansowej pożyczkobiorcy, operator platformy nie przyjmuje na siebie odpowiedzialności gwarancyjnej za spłatę pożyczki.

Nawet w odniesieniu do kredytodawców, którzy są ustawowo zobowiązani do badania zdolności kredytowej kredytobiorcy⁵⁷, przyjmuje się, że jest to obowiązek ze sfery publicznoprawnej, będący pochodną obowiązku ochrony depozytów lub ochrony konsumentów przed zjawiskiem przekredytowania. W tym kierunku idzie

⁵⁴ Por. np. pkt 7 lit. c dokumentu „Zasady weryfikacji” serwisu Kokos.pl; rozdział XVI pkt 3 i 4 regulaminu serwisu Finansowo.pl.

⁵⁵ Tak m.in. K. Haładyj, M. Tulibacka (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, Legalis 2017, komentarz do art. 577 i cytowana tam literatura; J. Jezioro (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2016, wersja elektroniczna, SIP Legalis.

⁵⁶ Tak R. Trzaskowski, Cz. Żuławska (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Księga trzecia. Zobowiązania*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, wersja elektroniczna, SIP LEX.

⁵⁷ Zob. art. 70 prawa bankowego, art. 9 u.k.k. i art. 21 u.k.h.

także orzecznictwo⁵⁸. Kwestia ta jest również przedmiotem analizy w doktrynie. Stawiane jest bowiem pytanie, czy brak zbadania zdolności kredytowej stanowi wystarczający zarzut poręczyciela lub ubezpieczyciela dla odmowy wykonania zobowiązania. Stwierdzono, że: „[...] przyjąć należy, iż ani doktryna, ani też orzecznictwo nie wyrażają stanowiska, by brak zbadania zdolności kredytowej mógł stanowić bezpośrednią przyczynę nieważności umowy kredytu lub umowy stanowiącej zabezpieczenie zwrotu kredytu. Brak zweryfikowania przez bank zdolności kredytowej potencjalnego kredytobiorcy stanowi naruszenie przedkontraktowej procedury zawierania umowy w stosunkach bankowych. Sankcje, jakie mogą spotkać bank z tego tytułu, mogą jedynie pochodzić od organów nadzoru bankowego”⁵⁹.

W komentarzu do art. 9 u.k.k. wskazuje się, że: „Komentowany przepis nie przyznaje konsumentowi żadnego uprawnienia prywatnoprawnego, ponieważ nie chroni jego indywidualnych interesów”⁶⁰ oraz: „W przypadku gdy kredytodawca naruszył obowiązek wynikający z art. 9 ust. 1, nie ponosi odpowiedzialności odszkodowawczej wobec konsumenta. Jeżeli przyjąć koncepcję bezprawności względnej przy odpowiedzialności deliktowej, wniosek ten wynika z założenia, że celem komentowanego przepisu nie jest ochrona indywidualnych interesów konsumenta. Gdyby tę koncepcję odrzucić, konkluzję taką można wywieść z braku normalnego związku przyczynowego między czynem (zaniechaniem) kredytodawcy a ewentualną szkodą w majątku konsumenta (art. 361 § 1 k.c.). Odpowiedzialność odszkodowawcza po stronie kredytodawcy nie powstaje również w stosunku do poręczyciela lub innych osób trzecich, które ustanawiają zabezpieczenia spłaty kredytu konsumentckiego”⁶¹.

W zdecydowanej większości wypowiedzi podkreśla się zatem, że w prawie polskim brak jest wystarczających podstaw prawnych do odpowiedzialności odszkodowawczej banku czy kredytodawcy konsumentckiego za udzielenie kredytu osobie nieposiadającej zdolności kredytowej na skutek niezbadania lub nieprawidłowego zbadania zdolności kredytowej. Należy przy tym pamiętać, że wybór narzędzi i metodologii badania zdolności kredytowej należy do banku (kredytodawcy).

⁵⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie — VI Wydział Cywilny z dnia 7 maja 2014 r., VI ACa 945/13, LEX nr 1469473, Legalis nr 993819: „Przepis art. 70 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 128) kreuje po stronie banku obowiązek weryfikowania zdolności kredytowej. Obowiązek ten ma jednak charakter publicznoprawny, nie wywołuje żadnych konsekwencji w aspekcie prywatnoprawnym umowy kredytu, w szczególności zaś nie ma wpływu na jej ważność i nie może być uznany za działanie w sposób bezprawny, naruszający dobra osobiste osoby niemającej zdolności kredytowej”; wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach z dnia 11 czerwca 2014 r., II Ca 452/14, LEX nr 1511361, Legalis nr 1533332: „Bank jest zobowiązany do badania zdolności kredytowej bez względu na status osoby ubiegającej się o kredyt, wysokość wnioskowanej kwoty, cel i charakter kredytu. Niedopełnienie tego obowiązku może jednak skutkować ewentualnie zastosowaniem w ramach nadzoru bankowego wobec banku sankcji, o których mowa w art. 138 ustawy z 1997 r. — Prawo bankowe. Nie można więc wywodzić, że błędna ocena zdolności kredytowej konsumenta mogłaby zwalniać go z obowiązku spłaty zaciągniętego długu, gdyż takie stanowisko nie znajduje oparcia w obowiązujących przepisach prawnych”.

⁵⁹ A. Stangret-Smoczyńska: *Zdolność kredytowa w ujęciu prawnym prawa polskiego*, Warszawa 2016.

⁶⁰ T. Czech: *Kredyt konsumentcki. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 185.

⁶¹ *Ibidem*, s. 187.

Nawet biorąc pod uwagę obowiązywanie „miękkich” wytycznych dla podmiotów będących adresatami rekomendacji Komisji Nadzoru Finansowego⁶², cywilnoprawna odpowiedzialność odszkodowawcza kredytodawcy w tym zakresie jest mało prawdopodobna.

W takim kontekście nieuzasadnione byłoby przypisywanie operatorowi platformy P2PL odpowiedzialności za „jakość” i skutek wykonania usługi weryfikacji finansowej pożyczkobiorcy w sytuacji braku spłaty przez niego pożyczki.

2.5. Powyższe rozważania wskazują raczej na to, że specyfika funkcjonowania platform P2PL istotnie odbiega od modelu działania internetowej platformy pośredniczącej w dystrybucji towarów, usług lub treści cyfrowych, uregulowanej w propozycji dyrektywy. Z dodatkowych odmienności na gruncie prawa polskiego można jeszcze wskazać na następujące:

- w obecnym stanie prawnym wykluczona jest anonimowość użytkowników, czego główną przyczyną jest zakaz gromadzenia środków pieniężnych innych osób w celu udzielania z nich przez operatora platformy kredytów czy pożyczek dowolnie wybranym osobom, nieujawnionym wpłacającym (art. 171 ust. 1 prawa bankowego); w związku z tym co do zasady musi dojść do zawarcia umowy bezpośrednio między inwestorem a beneficjentem — a to pociąga za sobą konieczność ujawnienia danych stron umowy;
- w przypadku umów kwalifikowanych jako umowy o kredyt konsumencki, umowa powinna być sporządzona na trwałym nośniku⁶³ i zawierać dane i informacje wskazane w art. 30 u.k.k.;
- zgodnie z art. 720 § 2 k.c., umowa pożyczki, której wartość przekracza 1000 zł, wymaga zachowania formy dokumentowej;
- w przypadku umów kwalifikowanych jako umowy o kredyt konsumencki, używany system reputacyjny (oceny, rekomendacje dostawców i klientów) nie mógłby naruszać tajemnic zawodowych obowiązujących kredytodawców profesjonalnych.

2.6. Zwraca się uwagę na fakt, że platformy P2PL nie zostały na mocy nowelizacji z 2015 r.⁶⁴ włączone w reżim ustawy o kredycie konsumenckim w zakresie obowiązków informacyjnych wobec konsumenta i obowiązujących od 11 marca 2016 r. limitów kosztów kredytu konsumenckiego, choć podobne ryzyka wynikają z modelu P2PL, gdzie pożyczka jest udzielana nie bezpośrednio przez przedsiębiorcę, lecz między dwoma konsumentami⁶⁵. W mojej ocenie taki zarzut nie jest do końca trafny. Wysokie koszty pożyczek — czy głośne w ostatnich latach „spirale

⁶² Rekomendacja T dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych, Warszawa, luty 2013.

⁶³ Choć w obrocie pozabankowym nie zostały ostatecznie rozwiązane wątpliwości związane z wyraźnym wymogiem formy pisemnej z art. 29 ust. 1 u.k.k.

⁶⁴ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1357).

⁶⁵ J. Rupa: *Peer-to-peer lending in Poland*, EuCML 2016, nr 5, s. 227.

zadłużenia” — są ogólnie problemem usług z elementem kredytowym, zwłaszcza świadczonych na rzecz osób fizycznych, ale niekoniecznie właśnie za pośrednictwem platformy. Nie należy zapominać, że równolegle zmieniono w kodeksie cywilnym przepisy o odsetkach maksymalnych (kapitałowych, art. 359 § 2–2¹ k.c.) i wprowadzono przepisy o odsetkach maksymalnych za opóźnienie (art. 481 § 2¹–2⁴ k.c.). Włączenie umów pożyczek świadczonych w reżimie P2PL w przepisy nowelizacji z 2015 r. byłoby dość karkołomnym zadaniem z legislacyjnego punktu widzenia, ze względu na zróżnicowany status prawny użytkowników takich platform. Bardzo wątpliwe byłoby na przykład zamieszczenie odnośnego przepisu w ustawie o kredycie konsumenckim.

2.7. Nasuwa się wniosek, że najistotniejszym z prywatnoprawnego punktu widzenia problemem platform P2PL jest bez wątpienia niepewność co do statusu stron umowy pożyczki i związany z tym problem stosowania właściwego reżimu prawnego umowy (ustawa o kredycie konsumenckim lub ustawa o kredycie hipotecznym vs. kodeks cywilny). Jest to powszechny problem tego modelu biznesu, z którym niektóre platformy radzą sobie przez odbieranie przy każdej transakcji oświadczeń od zainteresowanych, w jakim charakterze działają⁶⁶. Dodatkowa komplikacja wynika z faktu, że do jednej pożyczki na platformie może „przystąpić” kilka różnych podmiotów, z których każdy finansuje określoną część wnioskowanej kwoty pożyczki. W takiej sytuacji rozwiązaniem ograniczającym niepewność prawną może być rozdzielenie poszczególnych wpłat i przyjęcie w regulaminach działania platformy, że między pożyczkobiorcą a każdym z inwestorów zostaje zawarta osobna umowa pożyczki⁶⁷.

W prawie polskim poważną barierą rozwoju działalności jest także brak jednolitego stanowiska co do kwalifikacji platform P2PL pośredniczących w transakcjach płatniczych między pożyczkobiorcami i pożyczkodawcami jako dostawców usług płatniczych podlegających ustawie o usługach płatniczych albo możliwości zastosowania do nich wyłączenia z art. 6 pkt 2 u.u.p.

Platformy finansowe, zwłaszcza platformy P2PL, stanowią znakomity przykład tego, jak regulacje prawne są wyprzedzane przez potrzeby społeczne i rynkowe odpowiedzi na nie. Platformy z tego sektora stwarzają wiele problemów prawnych i ryzyk, dlatego przynajmniej niektóre aspekty ich działania wymagałyby pilnego doregulowania w prawie polskim. Należy mieć nadzieję, że taki będzie rezultat prac zespołu działającego przy Komisji Nadzoru Finansowego.

Jednak włączenie platform finansowych w zakres proponowanej dyrektywy o internetowych platformach pośredniczących z jednej strony nie dostarczyłoby optymalnych i dopasowanych do potrzeb tego rodzaju działalności rozwiązań, z drugiej zaś stanowiłoby zbędne przeregulowanie tego sektora usług finansowych.

⁶⁶ Por. np. pkt 10.8. „Loan Conditions” serwisu fundingcircle.com.

⁶⁷ Tak przykładowo przewidują warunki pożyczek (Loan Conditions) na platformie fundingcircle.com.

Wobec tego, podsumowując powyższe rozważania, należy przyjąć, że wyłączenie usług finansowych z zakresu akademickiego projektu dyrektywy znajduje uzasadnienie w specyfice tych stosunków oraz istnieniu regulacji szczególnych.

BIBLIOGRAFIA

- Busch Ch., Schulte-Nölke H., Wiewiórowska-Domagalska A., Zoll F.: *The Rise of the Platform Economy: A New Challenge for EU Consumer Law?*, Journal of European Consumer and Market Law 2016, nr 1, s. 3–10.
- Colaert V.: *On the absence of peer-to-peer lending in Belgium*, European Consumer and Market Law 2016, nr 4, s. 182–184.
- Czech T.: *Kredyt konsumencki. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Haładyj K., Tulibacka M. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, Legalis 2017, wersja elektroniczna.
- Jezioro J. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2016, komentarz do art. 577, wersja elektroniczna, SIP Legalis.
- Joergensen T.: *Peer-to-peer lending in Denmark*, European Consumer and Market Law 2016, nr 4, s. 185–187.
- Renner M.: *Peer-to-peer lending in Germany*, European Consumer and Market Law 2016, nr 5, s. 224–226.
- Rupa J.: *Peer-to-peer lending in Poland*, European Consumer and Market Law 2016, nr 5, s. 226–228.
- Stangret-Smoczyńska A.: *Zdolność kredytowa w ujęciu prawnym prawa polskiego*, Warszawa 2016.
- Trzaskowski R., Żuławska Cz. (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Księga trzecia. Zobowiązania*, pod red. J. Gudowskiego, Warszawa 2013, komentarz do art. 577, wersja elektroniczna, SIP LEX.
- Wendehorst C.: *Platform Intermediary Services and Duties under the E-Commerce Directive and the Consumer Rights Directive*, European Consumer and Market Law 2016, nr 1, s. 30–33.
- Williams M.: *Peer-to-peer lending in the Netherlands*, European Consumer and Market Law 2016, nr 4, s. 188–190.
- Veith J.: *Crowdlending — Anforderungen an die rechtskonforme Umsetzung der darlehensweisen Schwarmfinanzierung*, Bank- und Kapitalmarktrecht 2016, nr 5, s. 184–193.

DOMINIKA ROGOŃ

ONLINE INTERMEDIARY PLATFORMS IN A FIELD OF FINANCIAL SERVICES

S u m m a r y

The purpose of the article is to investigate the types of online (digital) platforms dealing with financial services operating in Poland and to discuss their legal qualification. However, this is not about online services of banks or lending institutions that offer their own financial services online via websites. The subject of the analysis are online platforms, whose operators generally do not provide financial services themselves, and their activity is focused on the most broadly understood intermediation — at least facilitating the contact of “recipients” of such services with their “givers”. This is in particular the case of comparison websites of payment, insurance, and consumer credit services. The first two have already been regulated in, respectively, directive 2014/92/EU of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on the comparability of fees related to payment accounts, payment account switching and access to payment accounts with basic features, and directive (EU) 2016/97 of the European Parliament and of the Council of 20 January 2016 on insurance distribution (recast). As regards the consumer credit services, the most important question is whether the comparison websites as well as social lending platforms (“peer-to-peer lending platforms”, “P2PL”) can be declared as credit intermediary in the meaning of consumer credit directives (directive 2008/48/EC on credit agreements for consumers and directive 2014/17/EU on credit agreements for consumers relating to residential immovable property). Generally, in most cases the answer will be negative, taking into account the credit procedure (credit comparison websites) or the legal status of lenders and borrowers (P2PL platforms).

Moreover, both financial services comparison websites and P2PL platforms have been analyzed in the light of academic draft of Directive on Online Intermediary Platforms. Platforms where contracts for the supply of financial services are concluded between a supplier and a customer, are so far excluded from the scope of the proposed directive. The conclusion of the article is that this exception can be justified by the specific nature of the financial services and the existence of the special European regulations dedicated to financial services.